

*Богомолів М. Б., здобувач вищої освіти,
Чальцева О. М., д-р політ. наук, професор,
в. о. зав. кафедри політології та державного управління,
Донецький національний університет імені Василя Стуса*

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ ВОЛОНТЕРСТВА В УКРАЇНІ

Анотація. Проаналізовано законодавчу базу щодо забезпечення ефективності діяльності волонтерів та волонтерських організацій в Україні, а також розглянуто перспективи вдосконалення правового регулювання. Обґрунтовано необхідність уточнення деяких положень, що сприятимуть поліпшенню умов для роботи волонтерських організацій та посиленню їх підтримки з боку держави.

Ключові слова: волонтерство, громадські об'єднання, організації, нормативне регулювання.

Вступ. Волонтерство є однією з основних форм прояву зрілості громадянського суспільства, яка сприяє вирішенню соціальних проблем, підтримує громадські ініціативи та забезпечує взаємодію громадян із державними органами. Дослідники, які вивчають громадські об'єднання, підкреслюють, що сучасні волонтерські організації активно залучаються до підтримки державних інституцій, особливо в умовах криз, як-от війни, природні і гуманітарні катастрофи. Для України ця тема є надзвичайно актуальною і потребує дослідження, особливо з урахуванням умов воєнного стану.

Основний текст. Нормативна основа волонтерського руху була обумовлена політичними подіями, які відбувалися з початку незалежності України, і об'єктивно виникала потреба в регулюванні цього виду громадської діяльності. Основними законодавчими актами, що регулюють діяльність волонтерського руху в Україні, є Закони України: «Про волонтерську діяльність» [1], «Про громадські об'єднання» [2], «Про благодійну діяльність і благодійні організації» [3].

Нормативне визначення терміна «волонтер» містить Закон України «Про волонтерську діяльність». Стаття 7 Закону визначає, що волонтер – фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги (Про волонтерську діяльність: Закон України від 19 квітня 2011 року № 3236-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 42. Ст. 435) [1].

Волонтерами можуть стати громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, які є дієздатними. Особи віком від 14 до 18 років здійснюють волонтерську діяльність за згодою батьків (усиновлювачів), прийомних батьків, батьків-вихователів або піклувальника. Варто звернути увагу і на той факт, що відповідно до Закону України «Про волонтерську діяльність», іноземці та особи без громадянства здійснюють волонтерську діяльність через організації та установи, що залучають до своєї діяльності волонтерів, інформація про які розміщена на офіційному вебсайті централь-

ного органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері волонтерської діяльності.

Під час подій на Майдані у 2013–2014 роках склалася доволі ефективна схема волонтерства, коли громади та спільноти передавали волонтерам продукти, речі та кошти. Волонтери закупували військово обладнання та одяг, які разом з іншими необхідними речами доставляли сотням на Майдані, а згодом – добровольчим батальйонам. У 2014 році волонтерський рух відіграв ключову роль у підтримці ідеологічного та збройного спротиву сепаратистським рухам і воєнній агресії російської федерації у Донецькій та Луганській областях [4].

5 березня 2015 року був прийнятий Закон України № 246-VIII «Про внесення змін до деяких законів України щодо волонтерської діяльності» [5], який регулює суспільні відносини, пов'язані з провадженням волонтерської діяльності в нашій державі. Основним завданням цього Закону є ефективне регулювання правовідносин, що виникають в процесі провадження волонтерської діяльності в Україні, сприяння розвитку волонтерського руху, підвищення якості надання волонтерської допомоги. Цей Закон уточнює терміни «волонтерська діяльність», «волонтер», знімає обмеження для здійснення волонтерської діяльності організаціями та установами, уточнює права та обов'язки волонтерів і організацій та установ, які залучають до своєї діяльності волонтерів, пояснює особливості відшкодування витрат, пов'язаних з наданням волонтерської допомоги. Зокрема, ним доповнено напрями діяльності: надання волонтерської допомоги для ліквідації наслідків НС; надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану.

Контроль над фінансовою діяльністю волонтерських організацій здійснюється Наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку формування та ведення Реєстру волонтерів антитерористичної операції» від 30.10.2014 № 1089. Відповідно до його положень створено реєстр волонтерів [6].

З початком широкомасштабної російсько-української війни Верховна Рада України 15 березня 2022 року ухвалила Закон № 2132-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності у сфері охорони довкілля та цивільного захисту на період воєнного стану та у відновлювальний період» [7]. У нього було внесено зміни, що адаптували його до реалій воєнного часу. Проте правове регулювання волонтерської діяльності залишається недосконалим і потребує доопрацювання у питаннях податкового законодавства, статусу волонтера, кримінальної відповідальності за псевдоволонтерство, диференціації волонтерських організацій, фінансовому контролю держави над здійсненням волонтерської діяльності.

Висновки. Отже, законодавче регулювання інституту волонтерства в умовах воєнного стану в Україні ще потребує додаткового оформлення й унормування. Важливо передбачити законодавчі механізми, які дадуть змогу швидко адаптувати волонтерську діяльність до умов підвищеної безпеки, захисту прав та оформлення статусу волонтерів, а також надання державної підтримки волонтерським організаціям, особливо в тих регіонах, що зазнали та продовжують зазнавати

найбільшого впливу від бойових дій і окупації. Також необхідно розробити власну українську модель регулювання волонтерської діяльності, яка охоплювала б усі сфери суспільного життя, особливо враховуючи специфічні потреби в умовах воєнного стану. З огляду на воєнну агресію ця модель має зосереджуватися на мобілізації та ефективному використанні волонтерів для ліквідації наслідків бойових дій, підтримки внутрішньо переміщених осіб, а також забезпечення населення необхідною гуманітарною допомогою.

Список використаних джерел

1. Про волонтерську діяльність: Закон України 19 квітня 2011 року № 3236-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>
2. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 р. № 4572-VI. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>
3. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5073-VI. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>
4. Аналіз українського волонтерства на основі методології нових соціальних рухів. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/analiz-ukrayinsko-ho-volonterstva-na-osnovi-metodolohiyi-novykh-sotsialnykh>
5. Про внесення змін до деяких законів України щодо волонтерської діяльності: Закон України від 05 березня 2015 р. № 246-19. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-19#Text>
6. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022. *Президент України. Офіційне інтернет-представництво*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності у сфері довкілля та щодо цивільного захисту на період дії воєнного стану і у відбудовний період: Закон України від 15 березня 2022 року № 2132-IX. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2132-20#Text>